

ИЗОЛАЦИЈА ЕФЕКТА ПРОМЕНЕ ВРЕДНОСТИ НОВЦА У РАЧУНОВОДСТВЕНО-ФИНАНСИСКЕ ПОДАТКЕ ПРЕДУЗЕЋА

ISOLATION OF THE EFFECTS FROM THE CHANGE OF THE VALUE OF MONEY IN ACCOUNTING-FINANCIAL DATA OF THE COMPANY

Проф. др. Серафим Томовски
Државни универзитет у Тетову

Доц. др. Африм Алили
Државни универзитет у Тетову

Асс. Цутка Јованоска
Државни универзитет у Тетову

Абстракт: Преко неуобичајеног наслова реферата који ће бити презентован на реномираном интернационалном научном скупу ЕКОНБИЗ 2014 – Економија и бизнис, аутори су се определили за разраду једног савременог и актуелног рачуноводствено-финансијског и ревизорског градива, које је сукцесивно, хронолошки и систематски инкорпорисано у потреби за изолацију ефеката промене вредности новчаног мерила у рачуноводствено-финансијске показатеље и индикаторе пословања привредних и непривредних правно-економских ентитета. Промена вредности новца у контексту савремених монетарно-финансијских кретања представља основну детерминанту и мисла водиља на чијој се основи темељи целокупно градиво обрађено у оквирима овог прилога. При томе, најпре ћемо дати кратак осврт на генезу и појаву новчаног мерила у условима такозване “златне важности/вредности”, затим, на појаву такозваних “сурогата новца”, односно садашњих и веома актуелних књижевних пара. Разуме се да рачуноводствено-финансијски третман ефекта промене вредности новца данас већ има и бележи дуги историјски развој. Бројне су и реперкусије које се јављају, посебно због инфлацијских трендова. Нема данас националне економије или валутарне области које су постале имуне на утицај инфлацијских кретања, посебно кад инфлацијска стопа прелази нормалу од 4 – 5 % на годишњем нивоу и обухвата велике размере у свим порам друштвено-политичког, економског и привредног развоја у оквирима сваке државе. Не улазећи у широки дијапазон појмовних разграничења (инфлација, дефлација, девалвација, ревалвација, девизни курс, депрецијација, апрецијација – новчане јединице), у оквирима нашег прилога биће обрађено

градиво у вези појаве феномена инфлације, узрока и врста инфлација, последице инфлацијских трендова, а посебно: место, улога и значај метода изолације ефеката промена вредности новца у књиговодствено-финансијске извештаје, показатеља и индикатора у рачуноводствени сектор предузећа. Методолошки приступ у разради ове комплексне материје одвијаће се преко књиговодственог инструментаријума: а) повремених ревалоризација; б) перманентних ревалоризација; в) корекције вредносних показатеља приложивањем одговарајућих индекса цена, итд. Приложивањем нотираних метода за ревалоризацију врши се усаглашавање књиговодствених вредности са реалним тржишним ценама средстава са којима располаже предузеће, извори средстава и обавезе према трећим лицима, прихода, расхода, као и остварених позитивних или негативних финансијских резултата целокупног пословања предузећа за одређени обрачунски период.

Кључне ријечи: промена вредности новца, инфлацијски трендови, ревалоризација, повремене ревалоризације, перманентне ревалоризације, индекси цена

Abstract: Through the unusual title of the paper for the renowned international Scientific Conference EKONBIZ 2014 - Economics and Business, the authors opted for a modern processing of a current and modern, accounting- financial and auditing matter, which in turn, chronologically and systematically is incorporated into the need for isolation of the effects of changes of the value of monetary measure in accounting-financial indicators of the performance of commercial and noncommercial legal-economic entities. Changing of the

value of money in the context of modern monetary and financial developments is an essential determinant and guiding thought upon which the whole matter lies - processed in this article.

First of all, it will be given a brief overview of the genesis and the emergence of monetary measure, in terms of so-called "golden validity", then, the emergence of so-called "money surrogates", respectively the current and very actual banknotes. Surely, the accounting-financial treatment of the effects of change of the value of money today already has and has marked a long historical development. There are many repercussions that arise, especially because of inflationary trends. There is no national economy today or currency area that has become immune to the effects of inflation movements, especially when the inflation rate exceeds the normal range of 4-5% per year and occupies a large scale in all spheres of socio-political and economic development within each country.

Without prejudice to the wide range of notional distinctions (inflation, deflation, devaluation, revaluation, exchange rate, depreciation, appreciation - monetary units), within our paper will be processed a matter related to the emergence of the phenomenon of inflation, causes and types of inflation, effects of inflation trends, and in particular: the place, the role and the importance of methods of isolation of the effects from the change of the value of money in accounting-financial reports, indicators in the accounting sector of the enterprise. The methodological approach in the elaboration of this complex matter will proceed through the accounting instruments: a) occasional revaluation b) permanent revaluation c) correction of value indicators with appropriate price index attached, etc. By attaching the noted methods for revaluation, accounting values with actual market prices of assets are harmonized, held by the company, the sources of assets and liabilities towards third parties, income, expenditure, and the positive, or negative financial result of the overall operations of the company for the given accounting period.

Keywords: change of the value of money, inflation trends, revaluation, temporary revaluation, permanent revaluation, price indexes.

I. УВОД

На почетку нашег прилога сматрамо упутним истаћи општо-познату чињеницу да се *проблем промене вредности новца* временски отвара са појавом такозваних 'сурогата новца' и да те промене попримају много већи значај, услед чега је и интересовање за такве промене са све већим опсегом и интензитетом. Уколико је интензитет промена наглашенији, утолико је гласније указивање на корене, дејства, учинке и последице, утолико су продубљеније обраде, анализе и истицања бројних аспеката промене *вредности новца*. Врло аргументовано се наводи да су *инфлацијске тенденције* пре и после протекла два светска рата, нарочито у другој половини XX-ог века, *постале феномен који заслужује озбиљна разматрања*. Ово у

толико више, што у прошлом веку, у неким европским земљама инфлацијски трендови су захватили размере које до дана данашњег нису превазиђене. При том, када се говори о променама вредности новца, може се слободно и начелно претпостављати и *дефлацијско кретање*. Остаје, међутим, чињеница да су данас само *инфлацијски трендови* имплицитно мерило промена вредности новца. Према томе, промене вредности новца као појавни феномен у контексту монетарно-финансијских кретања, и данас, у савременим условима пословања правно-економских ентитета, може у потпуности да се идентификују као 'инфлацијска кретања' која су била и остају предмет општих аналитичких посматрања.

Међутим, врло значајније реперкусије инфлациони трендови имплицирају и на подручју обраде и презентовања рачуноводствено-финансијских података изворно добијених од књиговодствено-инструменталног система евиденције. Притом, треба имати у виду да књиговодствени третман промене вредности 'новчаног мерила' од његове појаве до данас, *већ има своју дугу историју*. Студирајући литературу из ове области, лако се може уочити да студије и написи посвећени промени вредности новчаних средстава, бивају утолико чешћи и евидентнији, уколико су инфлацијски трендови запаженији. Према томе, величина инфлационе стопе се јавља као детерминанта:

а) за алармирање у односу на реперкусије инфлационих кретања средстава, извора средстава и оствареног финансијског резултата од целокупног пословања предузећа; и

б) за решења која се срећу, како у теорији, тако и у практичној обради рачуно-финансијских података, изворно добијених од књиговодства као инструменталног система евиденције.

У том контексту, сматрамо упутним потенцирати да и светска привреда у другој половини минулог века, и данас, носи специфична обележја која дају изразити печат целокупном привредном и непривредном развоју, какав не можемо запазити у дугом временском периоду пре тога. Убеђени смо, исто тако, да ће у предстојећој економској и рачуноводствено-финансијској литератури и савременој пракси, деценије које следе бити означене као посебна етапа у развоју појединих националних економија и светске економије у целини. Сигурно је, захваљујући невероватним техничко-технолошким развојем, да се већ данас могу уочити карактеристични трендови ове етапе, који раније нису могли ни да се замисле. То у суштини значи да, имајући у

виду само последице које повлаче инфлационе тенденције, сматрамо да ће већ оне саме, у групи карактеристичних обележја привредног развоја овог новијег периода, заслуживати посебно место, улогу и значај. Опште је позната чињеница да су заиста бројне реперкусије на подручју економских, привредних и рачуноводствено-финансијских трансакција управо због појаве, утицаја и интензитета инфлацијских трендова, *нарочито на реалност номиналних износа који су инкорпорисани у оквиру периодичних књиговодствено-финансијских извештаја – биланс стања, биланс успеха, биланс новчаних токова, консолидовани биланс, итд.* Нема данас националне економије или валутарне области које су постале имуне на утицај инфлацијских кретања, посебно кад *инфлацијска стопа* прелази нормалу од 4-5% на годишњем нивоу, и обухвата велике размере у свим порам друштвено-политичког, економског и привредног развоја у оквирима сваке државе. Сматрамо упутним нотирати и чињеницу да се уопште не очекује промена односа и разлога који условљавају инфлациона кретања, што нормално упућује на потребу и неопходност *прилагођавања књиговодствених података насталим променама вредности новчаног мерила*, односно економским реперкусијама које са собом носи промена вредности *јединице новца*, независно од промене такозваног *девизног или интервалутарног курса новчане јединице* у појединим националним економијама, и *шире, у светским размерима*. При разматрању ове проблематике, треба имати у виду и чињеницу да *адаптација инфлационим трендовима помоћу изолације ефеката промене вредности новца* у књиговодствене податке о средствима, изворима средстава, као и оствареног финансијског резултата од целокупног пословања предузећа, *није мотивисана само проблемима финансијско-рачуноводственог и књиговодственог карактера, већ и шире, на макро-економском нивоу сваке националне економије.* (С.Томовски, 1984, стр. 418). Међутим, у оквирима нашег прилога, заправо рачуноводствено-финансијски аспект претставља почетна премиса и основни циљ обраде промене куповне моћи новчане јединице у *књиговодственим показатељима и индикаторима средстава, извора средстава, обавеза према трећим лицима и оствареног финансијског резултата предузећа, посматрано као пословни систем*. Одатле, и наша логика, према којој концентрацију треба усмерити ка уочавањем проблема, идентификовању реперкусија, као и проналажењу адекватних решења, пре свега у

домену рачуноводствено-финансијског и књиговодственог третмана утицаја инфлацијских кретања у оквирима једне националне економије. Сасвим је добро познато да једнако значење заслужују и други: а) микро-економски, б) мезо-економски и в) макро-економски аспекти и утицаји инфлацијских трендова, али због мотива који прејудуцирају овај наш прилог, као и због ограничености простора, нисмо у могућности да опширније улазимо у разматрање и разраду других, веома значајних аспекта у оквирима овог комплексног градива.

II. ПРОМЕНА ВРЕДНОСТИ НОВЦА У КОНТЕКСТУ САВРЕМЕНИХ МОНЕТАРНО-ФИНАНСИЈСКИХ КРЕТАЊА

У оквирима овог дела нашег прилога сматрамо неопходним да се у кратким цртама осврнемо само на неке значајније домене из области појаве новца са 'златним важењем', затим, на појаву такозваних 'сурогата' односно 'папирног новца', на појаву феномена инфлације као економска, рачуноводствено-финансијска и књиговодствена категорија, на узроке и врсте инфлација, последице инфлацијских трендова, појаву и карактеристике инфлације на бившем југословенском економском простору, са посебним освртом на IV-ти, XV-ти и XXIX-ти Међународни рачуноводствени стандард, непосредно повезани са информацијама које су одраз ефеката промена цена, као финансијски израз промене вредности новчаног мерила. (С. Томовски. 1985. 1/81, стр. 86-91).

1. Вредност и мењање вредности 'сурогата новца'

Са чисто правно-економског и генетичког аспекта посматрано, када се говори о новцу, треба правити разлику између *вредности новца* и *његове куповне снаге*. Према класичном економском учењу, *вредност реалног новца (златног или сребреног)* је одређена количином друштвено потребног рада за његову производњу. На пример, *вредност златног новца (једног златника)* зависи од количине *злата садржаног* у њему. То, у суштини значи да се *вредност овог новца* *поклапа са његовом материјалном вредношћу*. За разлику од овога, материјална вредност папирног новца је минимална, ако се има у виду да је друштвено потребан рад за његову производњу врло мали, односно да су трошкови папира и израде банкнота релативно мали. Жирални новац нема такоређи никакву материјалну вредност. Међутим, ово уопште не значи да овај новац нема ни своју вредност. *Папирни новац* има

куповну снагу која не зависи од његове материјалне вредности. За јединицу *папирног новца*, рецимо, може да се добије одређена количина робе. Ова врста вредности новца претставља његову функционалну вредност. Она је изражена куповном снагом новца, тј. *количином робе и услуга која се добија за једну новчану јединицу*. Опште је позната чињеница да код новца треба разликовати *његову унутрашњу и његову међународну вредност*. Унутрашња вредност новца се исказује као куповна снага у односу на робу и услуге на тржишту. У том смислу куповна снага новца је већа ако се за једну новчану јединицу може купити већа количина робе, и обрнуто. Даље, с обзиром на то да се *вредност робе исказује ценама*, мењање куповне снаге новца се мери *опитим нивоом цена*. Кретање куповне снаге новца је обрнуто пропорционално кретању цена. Наиме, *када се цене робе повећавају, куповна снага новца опада, а када су цене ниске, његова куповна снага је висока*. *Међународна вредност новца* се изражава односом у коме се домаћи новац размењује за новчану јединицу страног новца, односно *девизним или интернационалним курсом*. Другим речима, *девизни или интервалутарни курс у суштини показује однос између јединица папирног новца двеју или више земаља*. Постоји узајамна зависност између унутрашње куповне снаге новца и његове међународне вредности. Интервалутарни курс новца је у основи опредељен куповном снагом валута које се упоређују. Када настану промене у тој куповној снази, долази до промене интервалутарног курса. Конкретније, да би дошли до генезе и суштине проблема инфлацијских трендова, треба се потсетити основних-базичних начела и принципа и тога да вредност новца може да се мења у двојаком смислу:

а) да опада његова куповна моћ, или

б) да се повећава његова куповна моћ.

Опадање вредности новчане јединице је карактеристично за савремена монетарно-финансијска кретања и назива се депресијација новчане јединице. Међутим, када вредност новца систематски опада у једној земљи, у односу на унутрашње тржиште, што је уочљиво за савремене услове привредне делатности, каже се да је дошло до инфлације, односно до смањивања вредности новца у дотичној земљи. Када се вредност новца смањује у спољно-економским односима, тј. у интервалутарном курсу, јавља се девалвација новчане јединице. Насупрот томе, *повећање вредности новчане јединице* се ретко јавља у савремена монетарно-финансијска кретања, и назива се апresiasiја новчане јединице - (такав је, рецимо, раније био случај са немачком марком, швајцарским

франком, јапанским јеном и др.). Иначе, *апresiasiја* у унутрашњем промету је уствари дефлација, а у међународним плаћањима је ревалвација новчане јединице.

Општо је позната чињеница да у другој половини XX-ог века, као и у првој деценији овог века, вредност новца односно његова куповна снага, је претрпела значајне и трајне промене под утицајем многобројних монетарно-финансијских, друштвено-економских и других фактора. Тако, на пример, сам привредни развој једне земље води до промене структуре привреде, промене у односу понуде и потражње, а тиме и до *промене у нивоу цена*. Затим, привредни односи са иностранством исто тако утичу на *промене вредности новчане јединице, како у унутрашња, тако и у међународна плаћања*.

2. Појава ‘феномена’ инфлацијских трендова

Обзиром на неоспорни факт да је мото-тема овог реферата: утицај инфлацијских трендова на реалност номиналних вредности у рачуноводствено-финансијском сектору предузећа и у књиговодству као инструменталном систему евиденције, слободно можемо рећи да: *феномен инфлације постоји од појаве новца, од времена када је једна роба (новац-роба) добила монопол за изражавање вредности сваке друге робе, односно од момента када је злато постало новчана роба и опити облик вредности се претворио у новчани облик*. У даљем развоју робно-новчаних односа, монетарно биће злата постепено се одваја од супстанце његове вредности, и уместо њега могу да функционишу *као монете и сурогати новца - предмети скоро без вредности, као што је, на пример, папирни новац*. Постоје више етимолошких тумачења појма инфлације. По једноме, израз потиче од латинског ‘inflatio’ (надувавање, напумпавање и сл.). Пре више од сто година за појам инфлације је употребљаван израз ‘умножавање новца’ (Коста Цукић, 1851-1853 године, цитирано према: проф. Славко Ђуковић, 1962 год.). Независно од тога дали је у питању *златно важење*, или се робно-новчани односи одвијају посредством *папирног новца, свака количина папирних новчаних средстава* може добро да послужи захтевима привреде, али под условом формирања различитих нивоа цена. Међутим, проблеми се појављују тек тада када се *количина новца* промени, без одговарајуће промене на страни робних фондова, тако да та промена почне да утиче на *опити ниво цена*, што *феномену инфлације даје динамичан карактер*. (V. Meichsner, ‘68, str.188-189). У

свом вишевековном историјском развоју *инфлација је, као динамична појава* која је суштински и непосредно везана за постојање робно-новчаних односа на разним степенима општог привредног развоја, *деловала различитим интензитетом*, стварајући не само чисто финансијске, већ истовремено и економско-политичке проблеме. У том смислу, гледано са историјског аспекта, *инфлација је позната већ више од хиљаду година*. Мењале су се друштвено-економске формације, развијале се производне снаге, јачало образовање, наука и култура, економски и други односи између држава достигали су значајан развојни ниво, али *инфлација није нестајала*. У неким периодима, *као река понорница*, она је ишчезавала, да би се у другима поново појављивала. Њено присуство и последице, у већој или мањој мери, раније или касније, у краћим или дужим периодима, осећали су народи скоро свих бивших и савремених држава у свету. Са *инфлацијом* се и данас, на почетку XXI-ог века, при високом степену развоја науке и технике, суочава велики број националних економија, и то, не само оне које су привредно недовољно развијене, већ и оне које се налазе на врху пирамиде светског привредног развоја. У том контексту вредно је нотирати да је *инфлација, као економско-финансијска и финансијско-књиговодствена категорија*, имајући у виду њену вишевековну прошлост, добила значајно место и улогу у последњем столећу, и то са појавом и функционисањем најсавременијих друштвено-економских система. На *инфлацију* и њене *последнице* нису били имуни ни капиталистички, ни социјалистички системи производње. Она је постојала у времену златног важења, остала неуздрана и у монетарним системима између два светска рата, а постоји и у савременим монетарним системима који функционишу данас. Већ је било наглашено да *инфлаторне тенденције* претстављају једну од главних карактеристика највећег броја светских економија, нарочито после Другог светског рата. *Феномен инфлације*, као што истиче др. И. Перишин, *“постао је прворазредни, готово општи, светски проблем. Због тога се и каже да је XX век – век инфлације”*. То је општи феномен, који је својствен не само за мале и неразвијене економије, већ и за економије богатих и развијених земаља. Подједнако се провлачи, како у капиталистичке, тако и у преостале социјалистичке привреде. Јавља се и у условима рата, као и у условима мирнодопског привредног развоја. О димензијама *инфлационих кретања* у данашњим условима довољно говори констатација, да су у најновије

време *инфлационе стопе* у западно-европским развијеним националним економијама значајно веће од одговарајућих стопа средином педесетих година прошлог века. Насупрот томе, стопа привредне експанзије је углавном негативна, а незапосленост значајно висока (*Ivo Perishin, '75, str.91*). При томе, треба нагласити да је значајно обезвређивање новца, односно интензивније манифестовање инфлације започело *употребом неконвертибилног папирног новца*. У савременој економској рачуноводствено-финансијској литератури и пракси, не постоји опште-прихваћено схватање *домена и феномена инфлације*. Према литератури која нам је била доступна сматрамо упутним нотирати да се под инфлацијом углавном подразумевају односи и процеси који се најчешће везују за *порастан цена и опадање куповне снаге новца*, процеси који се разликују по интензитету, трајању, ефектима које изазивају, последицама тих ефеката, опште економским и друштвено-политичким условима у којима се јављају, итд. Повезаност *феномена инфлације* са другим економским категоријама у јединствену целину и истовремени процес *отежава анализу инфлације* конципирањем њене јасне дефиниције, као и избор и прецизирање *анти-инфлационих мера*. У широком дијапазону мишљења у литератури, **неки аутори феномен инфлације** поистовећују са целокупним комплексом нестабилности и поремећаја у привреди; **друга група аутора феномен инфлације** посматра са становишта њеног дејства на ужи или шири комплекс поремећаја, али не и на укупни поремећај; **трећа група аутора** у *феномену инфлације* види само монетарни израз економске неравнотеже и нестабилности, а третира је као монетарну последицу фундаменталних потреса у привреди једне земље. У литератури се срећу и мишљења да *инфлација* претставља чисто монетарно нарушавање равнотеже у робно-новчаним односима, проузроковано *неодмереним повећавањем новчаног оптицаја*. (*Encyclopedia Britanica, XIV-то издање, под одредницом 'Inflation' – феномен инфлације се дефинише као 'абнормално нагомилавање количине новца'*). Отуда проистиче да *дефинисање феномена инфлације може да буде врло различито*. Скоро сви домаћи и инострани аутори дају своје дефиниције које се међусобно разликују једна од друге. То у суштини говори, да је **феномен инфлације** врло и *изузетно комплексна привредна појава* која се манифестује на различите начине и продира у све поре друштвено-економског, привредног и монетарно-финансијског живота

једне земље. Тако да, њену суштину није могуће генерално дефинисати, а неопходно је, помоћу општо-усвојених метода ревалоризације номиналних износа књиговодственог и рачуноводствено-финансијског инструментаријума, вршити изолацију њених негативних ефеката.

3. Узроци и врсте монетарно-финансијских инфлацијских трендова

У оквирима овог, трећег поглавља другог дела нашег прилога, покушаћемо, такође у кратким цртама, да се осврнемо на основне узроке и доминантне врсте инфлацијских трендова, посматрани са монетарно-финансијског аспекта. При разматрању ове комплексне проблематике, треба имати у виду да су узроци инфлационих кретања врло различити. Тако, у савременој економској и рачуноводствено-финансијској литератури и пракси поједини узроци су различито третирани и различито наглашавани од стране појединих домаћих и страних аутора. Дуго времена се веровало да је појава инфлације строго повезана са порастом монетарног волумена. Наиме, сматрало се (а и данас је ово схватање врло распрострањено), да је промена количине новца у оптицају основни узрок промене цена, па, према томе, и узрок појаве инфлације. У вези с тим, главно интересовање је било посвећено кредитној политици, политици отвореног тржишта, проблематици платног биланса, итд. јер су они, сматрало се, били почетни подстицаји који су довели до промене количине новца у оптицају и појаву инфлације. Откако се под инфлацијом подразумева свака појава веће потражње од понуде новца, тј. откако је појам инфлације знатно проширен у теорији, значајно је порастао број чинилаца који могу да доведу до поремећаја у корист потражње новца. У том смислу др. Иво Перишин истиче да посебну групу схватања о узроцима инфлације чине оне теорије које полазе од различитих фактора на страни понуде, односно на страни трошкова производње.

У том смислу ови погледи представљају изванредан напредак у објашњењу феномена инфлације и фактора који је узроковају. И поред тога што у теорији постоји сагласност да неке мере као што су: **а) финансирање наоружања;** **б) буџетски дефицит;** **в) претеране инвестиције;** **г) дефицит платног биланса;** итд., представљају ноторне факторе чије су последице инфлациони трендови, ипак, сваки аутор наводи који фактори, према њему, доводе до инфлацијских кретања. *(А. Hansen сматра да све промене општег нивоа цена потичу углавном од промена укупних

издатака-трошкова предузећа, потошача и државе.) Ово, утолико више што се инфлациони трендови, по правилу, јављају под утицајем веће групе фактора који делују симултано. То у суштини значи да, уколико већи број фактора делују истовремено, утолико је јачи инфлациони притисак и утолико је снажнији интензитет инфлације.

У зависности од критеријума који се примењују у савременој економској литератури и пракси, сусрећемо више врста инфлација. Ти критеријуми су различити, а могу бити: *узроци појаве, интензитет, време трајања, порекло, упорност у деловању, последице и сл.* Тако, на пример, ако се инфлација категорише према интензитету, као критеријум се узима *брзина инфлаторног процеса и степен обезвређивања јединице новца.*

Према интензитету разликујемо:

а) латентне или потенцијалне инфлације; **б) средње инфлације;** **в) галопирајуће инфлације - катастрофалне или хиперинфлације.**

а) Латентне или потенцијалне инфлације – по правилу имају дугорочан (секуларан карактер). Карактеришу се благим растом цена од 2-3 годишње, тако да у почетку делују *стимулативно* на привредну активност (већи доходак који се остварује преко виших цена). Међутим, касније се јављају негативне последице будући да доводе до *латентних дефлационих процеса* и до поремећаја у тржишном механизму. Као узроци ових *латентних инфлација* обично се сматрају: хиперпродукција племенитих метала, политика јефтиног новца, експанзија кредита и пораста буџетске потрошње.

б) Средње инфлације – јављају се као пропратна појава напрегнутог привредног развоја при послератној обнови. Одликују се привременошћу и умереним *обезвређивањем новчане јединице*, (5-15%) на годишњем нивоу, што омогућује *успешну примену контролних мера у спречавању инфлационе спирале.*

в) Галопирајуће хиперинфлације или такозване катастрофалне инфлације – развијају се *прогресивно* и могу да се заврше *потпуним сломом новчаног система.* Карактеристично је да су у условима овакве инфлације *антиинфлаторне мере ограниченог дејства.* Њихови *зачеци се најчешће јављају у условима рата, а у послератном периоду оне узимају велики замах и завршавају се убођењем новог новчаног система.* *(Др. Милош Вучковић, '65, стр.22). Код ових инфлација *обезвређивање новца износи и по неколико стотина процената годишње, а цене достижу*

астрономске цифре.

Према дужини трајања инфлационог процеса инфлације могу да се поделе на:

а) секуларне инфлације;

б) једнократне инфлације;

в) хроничне инфлације.

а) Секуларне инфлације су латентне. Карактерише их слаб интензитет, дуготрајност и општост, а захватају већи број националних економија у свету.

б) Једнократне инфлације – трају релативно краће време и ишчезавају отклањањем узрока који су их изазвали. Иначе, различити су узроци који доводе до појаве ове врсте инфлација: дефицитно финансирање, нагло повећавање плата, економске потешкоће проузроковане елементарним непогодама и сл. У највећем броју случајева предузима се девалвација као антиинфлаторна мера.

в) Хроничне инфлације – насупрот горенаведених врста, ове инфлације су дуготрајније, протежу се на већи низ година и наглашенијег су интензитета. Уколико дуже траје ова врста инфлације, утолико се наглашеније јавља тенденција прогресивног обезвређивања новца и повећања деловања на инфлациону спиралу.

Поред поменутих, јављају се и следеће поделе инфлација:

а) домаћа инфлација и

б) страна (светска) инфлација.

Разуме се, да се најчешће инфлација јавља у домаћој економији, али постоје и случајеви такозване 'уведене' инфлације из иностранства, услед чега се ова и назива 'страна' инфлација, за разлику од 'домаће инфлације' коју условљавају унутрашњи инфлациони фактори.

Но, када се инфлација посматра са становишта њене оштрине, тада се обично мисли на интензитет и јачину обезвређивања јединице новца, при чему се могу разликовати: активна и неактивна, слободна и пригушна (контролисана) инфлација. Подела на активну и неактивну инфлацију се базира на Кејнсовом учењу *(*Ј.М.Кејнс, '56, стр.330-331*).

Поред већ поменутих врста инфлација, у литератури се сусрећу и друге поделе. Међутим, због ограничености простора и намене овога рада, нисмо у могућности за детаљнији приказ ове материје, притом имајући у виду да савремена и опште-прихваћена економска мисао у овој области разликује три основна типа инфлације, и то: *а) инфлација потражње;*

б) трошковна инфлација;

в) структурна инфлација.

III. ПОСЛЕДИЦЕ ИНФЛАЦИЈСКИХ ТРЕНДОВА ЗА ПРИВРЕДУ ЈЕДНЕ НАЦИОНАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ

У савременој економској литератури и пракси опште је позната и верификована чињеница да инфлациони трендови изазивају веома озбиљне и негативне привредне и социјалне последице на микро, мезо и на макро плану сваке националне економије. То је и опште-прихваћено становиште у односу на неповољне ефекте инфлације. Међутим, сусрећу се и таква мишљења да инфлација везује привредни развој, будући да у крајњој линији ангажује факторе производње. Истини за вољу, ако је инфлација блага, тј. ако се цене повећавају умерено и споро, ако су инфлациони процеси краткотрајни, тада се то не сматра као неповољан услов за привредну активност. Међутим, после извесног краћег или дужег времена, када инфлација почиње брже да се развија и да узима широке размере, погоршавају се радни услови, и књиговодствено-финансијске калкулације постају неизвесне. У том смислу најкрупније потешкоће и опасности настају када почне да делује такозвана 'инфлациона спирала'. Поменути 'инфлациона спирала' се манифестује у различитим облицима, а јавља се као последица пораста потражње и као резултат нагомилавања трошкова. У сфери производње инфлациони трендови доводе до несигурних калкулација, јер у књиговодствено-финансијском поступку не постоји сигурност рачунања због тога што се не зна по којој цени ће се, за следећи циклус репродукције набављати материјал, полупроизводи, девизе и сл. и како ће се вршити обрачун плата, пореза, социјалних издатака, итд. Ово је због тога што су у времену инфлације сви елементи калкулације у сталном кретању. Резултат ових кретања је да дотадашња калкулација постаје неважна, безвредна, оптерећена високим процентом несигурности, тако да се на крају прибегава и чистој шпекулацији, а 'као последица инфлационих трендова слаби борба и ангажованост за пораст економичности и продуктивности рада'. (*Др. Милош Вучковић, цит.дело, стр.29-30*). На плану расподеле, прерасподелом реалног дохотка, инфлациона кретања доводе до најнеповољнијих општих ефеката, изазивајући социјалне проблеме које се манифестују у свим областима привредног и друштвеног живота. *Инфлацијом су погођени сви они који имају уштеде или фиксна новчана*

примања: радници, службеници, пензионери. Штету затим имају повериоци, а корист дужници. Разуме се, да на плану потрошње инфлациона кретања делују стимулативно, када се има у виду да новац губи куповну снагу, а штедња постаје нестимулативна. То у суштини значи да свако бежи од новца и настоји да се што више задужи. Неповољне последице инфлације у односу на спољно-економске односе су виšekратне: страни и домаћи капитал теже да напусте земљу, курс домаће валуте слаби и сл. На крају нашег излагања о многобројним последицама инфлације, да завршимо са једном констатацијом Др-а Милоша Вучковића, изнетом у његовом већ цитираном делу: “Цене, новац и приходи у току инфлаторних процеса доживљавају постепену деградацију у односу на своје дотадашње функције, да би се на крају потпуно дегенерисали и били одбачени као непотребна арматура на једној машини која више не функционише.” *(Др. Милош Вучковић, цит.дело, стр.31).

IV. ИЗОЛАЦИЈА ЕФЕКТА ИНФЛАЦИЈСКИХ ТРЕНДОВА НА РАЧУНОВОДСТВЕНО-ФИНАНСИЈСКЕ ПОДАТКЕ У ПРЕДУЗЕЋУ

На почетку овог дела сматрамо упутним нотирати да поред других проблема са којима се сусрећу рачуноводство и књиговодствени инструментаријум, највећи проблем како за реално приказивање средстава и извора средстава, тако и за реално утврђивање оствареног финансијског резултата, несумњиво представља промена вредности новчаног мерила. Данас већ можемо срести и мишљења познатих аутора да рачуноводствени поступак, резултати који се добијају преко рачуноводства, па чак и рачуноводствена професија у целини узето, из године у годину бивају све више десетковани због промене вредности новца. *(Др. С. Марковски, 1996 год., стр.326-328).

Савремена рачуноводствено-финансијска литература и пракса у инфлаторним условима привредне делатности, главно предвиђају више такозваних палијативних решења у сусрет решавању проблема у вези промене вредности новца, у којима су, у номиналним износима приказана: средства, извори средстава и остварени финансијски резултат за одређени обрачунски период пословања предузећа. Та решења су:

1. Корекција књиговодствених вредности средстава, извора средстава и остварених финансијских резултата, помоћу инструментаријума:

- а) повремених ревалоризација;
- б) перманентних ревалоризација;
- в) корекције помоћу званичних индекса цена;
- г) свесрдно залагање за стабилнији систем монетарне и емисионе политике у оквирима једне националне економије и шире.

2. Појам, улога и значење рачуноводствено-финансијског управљања у инфлаторним условима привредне делатности, са посебним освртом на MPC 15 и 29, који су у непосредној вези са информацијама које су одраз ефеката промена цена.

Без обзира на песимистичку настројеност све већег броја познатих аутора из области рачуноводства, финансија, ревизије и сл. у вези са негативним утицајем инфлаторних трендова, реално гледано, много адекватније и прихватљивије решење ових проблема представљају горе-споменуте методе за ревалоризацију и корекцију књиговодствених података помоћу званичних индекса цена, надграђени са актуелним међународним рачуноводственим стандардима намењени за рачуноводствено-финансијско извештавање у инфлаторним условима привредне делатности.

1/а) Када говоримо о повременим ревалоризацијама данас су сасвим уобичајени изрази толерантна, неизбежна или ‘нормална’ инфлација, за коју се сматра да може постићи ниво од 4% до 6% обезвредњивања новчане јединице. Успут ћемо споменути да су инфлацијске тенденције у задњих неколико година предмет обраде посебно у економској и рачуноводствено-финансијској литератури и пракси. То уствари значи да, када би инфлација износила само 4-6% годишње, већ би за три године настало отступање књиговодствених вредности од пазарних цена за 12-18%, што није мали проценат. Ово је посебно значајно јер се у условима даљег интензивног обезвредњивања новчане јединице са једне, као и релативно дуги рок амортизације сталних средстава са друге стране, без прекида повећава јаз између књиговодствене-набавне цене и пазарне вредности средстава. Искуство у другим земљама, а такође и наше искуство, више пута је утврдило факт да се са повременим ревалоризацијама не прелази јаз овог отступања и да се у целиности не може савладати овај сложени проблем. То значи да се проблеми у вези реалног утврђивања суме амортизације, а одатле и репродукције средстава у целини, константно кумулирају. Напоменућемо да се у вези питања о перманентној ревалоризацији средстава, у страниој литератури већ срећу бројни написи, од којих неки претстављају значајни допринос у проналажењу адекватних солуција за употребу

принципа за текућу валоризацију средстава. Покушаћемо, у даљем излагању, да накратко изнесемо суштину **перманентног ревалоризирања средстава**, како и проблема који произлазе из њене практичне примене.

1/б) За разлику од *повремених ревалоризација* са којима се путем процене утврђује обезвређивање новчане јединице за одређени период, па на основи тога се прерачунава прикладни коефицијент за корекцију, **перманентна ревалоризација** би се, према њеним проponentима, спроводила сваке године, и обухватала би сва средства – и стална и обртна. То у суштини значи да *перманентна ревалоризација* претпоставља корекцију сваке позиције у билансу стања на један конзистентан начин. Разуме се, да би се валоризација вршила на основи официјално утврђених кретања цена средстава, а корекција вредности би се, према томе, вршила на основи индекса цена примењене са стране предузећа на целој територији државе. То уствари значи да би се при корекцији вредности биланса стања, поред осталог, повећале потражње нотирани у активи, као и обавезе нотирани у пасиви биланса стања.

Поступак спровођења *перманентне ревалоризације средстава* са употребом индекса цена би се одвијао тако што би се набавна вредност средстава, као и сума амортизације помножили са индексом цена из текућег периода, а добијени резултат би се поделио са општим индексом цена из периода у којима су та средства набављена. На овај начин ће се добити ревалоризирана вредност средстава, а такође и ревалоризирана сума амортизације. Кад су једном утврђене корегирани ревалоризирани вредности, њихово би се свођење у текућим вредностима, почевши од следеће године, вршило само путем множења са коефицијентом индекса цена текуће године у односу на прошлу годину. Када би се апстраховали од проблема у вези увођења овакве замишљене **перманентне ревалоризације**, тада би се са годишњом корекцијом вредности средстава изашло у сусрет проблему опадања вредности новчане јединице и могли би да сматрамо да би непролазно опадање куповне моћи новца нашло своје трајно решење. Иако наизглед једноставан, поступак **перманентног корегирања вредности**, практично **текућа ревалоризација**, према мишљењу великог броја аутора, претпоставља скоро несавладљиве проблеме.

Напоменућемо факт да постоји и велики број проponentа *перманентне ревалоризације*, који излагајући своје концепције, не дају јединствене и потпуно идентичне начине за

корекцију вредности. Тако на пример, према једним ауторима књиговодствени износи требају бити кориговани са применом **општих индекса цена**, а према другим, са **индексима специфичних средстава**. Сигурно је да оба мишљења заслужују пажњу, и поред тога што су сасвим дивергентна. Имено, познато је да се са инфлацијом, промена цена не одражава равномерно код свих средстава јер се цене код неких средстава повећавају, и то са значајно већим интензитетом у поређењу са ценама других средстава. Имајући у виду овај факт, примена неких општих индекса цена не би одразивала реалну адаптацију књиговодствених података. У вези тога, уколико би се примењивали специфични индекси, корекција књиговодствених 'историјских' вредности у оквирима целе земље и за целу привреду, не би била извршена на конзистентни начин. Ако би се, на пример, цене грађевинске оперативе на одређени период повећале за 20%, а у истом периоду цене у металургији би се повећале само за 10%, тада би се са специфичним индексима у првој области кореговале све билансне позиције за 20%, док у другој области – само за 10%. Наизглед ово кореговање је сасвим исправно, међутим, уколико се примени на све билансне позиције, тада не би кореспондовале обавезе и потражње, у горе-споменутом примеру, између грађевинске оперативе и металургије. Међутим, ако узмемо у обзир факт да општи индекси цена претстављају један општи просек који је добијен на основи свемогућихступања цена (при чему ће цене у неким областима, гранама и производима показивати и опадање), онда са општим индексом цена не могу бити реално коригована средства код свих предузећа. Од свега до сада изложеног, лако можемо закључити да и општи и специфични индекси цена не дају нека задовољавајућа решења.

Посебни проблем представља корекција вредности неких средстава која силом логике, као и због њихове специфичности, једноставно не могу бити кориговани. Такав је на пример случај са **новчаним средствима, чековима, валутама, потражњом, обавезама** и сл. *Немогуће је, на пример, кореговати вредност валуте уколико није извршена официјална девалвација*. Разуме се да су у вези текуће валоризације средстава, *поред проблема везани за примену општих и специфичних индекса цена и проблема код корекције вредности специфичних средстава*, инволвирана и друга многобројна питања. Међутим, сматрамо да они прелазе оквире тематике овог кратког осврта. Ипак, у вези тога ћемо нагласити да се сасвим логично, савремене тенденције у

рачуноводственој литератури и пракси крећу у правцу опстојне обраде *трошковне проблематике, проблема проузрокованих опадањем вредности националних валута*, али такође и *начина кореговања набавних – историјских вредности средстава у рачуноводству предузећа помоћу метода за ревалоризацију и такозваних индекса цена*. У рачуноводственој литератури новијег датума посебна пажња је посвећена проблемима у вези *перманентне ревалоризације средстава*. Тако на пример, према неким ауторима, када инфлацијска стопа бележи велике размере из године у годину, у контексту адаптације рачуноводствених података, *перманентна ревалоризација*, без сумње, претставља најбоља солуција. При томе, *промена вредности новчане јединице се коригује према односу цена између два сукцесивна периода и добијају се податци који у сваком случају имају већи практични значај*. Према другом аутору, варијанта ове врсте *ревалоризације средстава* у последњих десетак година се користи у велики број предузећа, јер је само кориговање засновано на коефицијенте за специфичне групе средстава, при чему су неки од њих чак и искључени од ревалоризације. Међутим, предност ове врсте ревалоризације је системски приступ у корегирању вредности средстава, облигатност ревалоризације за све микро, мезо и макро-економске субјекте и унифицираност *ревалоризационог поступка* у целој земљи. Разуме се, да ће оцена резултата овог начина ревалоризације бити објективнија и реалнија после вишегодишњег стеченог искуства. Али то не значи да се и данас не може потврдити њена неоспорна предност у поређењу са повременим ревалоризацијом. Према неким ауторима, *перманентна ревалоризација* средстава требало би да се примењује и у периодима које карактеришу ниска инфлацијска кретања, јер предности ове методе у великој мери надмашују напоре и трошкове у вези њене доследне примене.

2. Појам, улога и значење рачуноводствено-финансијског управљања у инфлаторним условима привредне делатности, са посебним освртом на МРС 15 и 29, који су у непосредној вези са информацијама које су одраз ефеката промена цена.

При разради проблематике у вези са рачуноводственим информисањем у инфлацијским условима привредне делатности, потребно је кренути од често пута цитиране премисе у рачуноводствено-финансијској литератури и пракси, према којој: *“...рачуноводствено информисање представља крајњу фазу у остверењу евидентне књиговодствено-рачуноводствене функције у*

предузећу, ако се у виду има факт да тај процес подразумева припрему-преузимање-пренос-презентацију рачуноводствено-финансијских информација из делокруга свих компонента које су инкорпорисане у оквирима једне рачуноводствене целине предузећа посматрано као ‘пословни систем’...” У том смислу рачуноводствени информациони систем, као основа у вођењу рачуноводства и пословне политике предузећа, обухвата следеће домене: **а) рачуноводствено планирање; б) књиговодство као инструментални систем евиденције; в) рачуноводствена контрола; г) рачуноводствена анализа; д) рачуноводствено информисање.**

Када се говори о феномену *рачуноводственог информисања*, најпре треба имати у виду факт да је оно намењено *интерним и екстерним корисницима* и да претставља комплексну материју која се темељи на добијене *индикаторе од рачуноводственог планирања, рачуноводствене контроле, рачуноводствене анализе*, а пре свега од књиговодствених података припремљени на основи принципа књиговодствених начела, књиговодствено методолошког поступка, као и на основи *принципа двојног књиговодства*. Ово, из простог разлога што су рачуноводствена решења у директној, непосредној вези са *евиденцијом и информатиком*, конкретније са *финансијском информатиком* која отсликава стање и промене средстава и извора средстава, приходе и расходе, у оквирима привредних и непривредних правно-економских ентитета, који су задужени да воде рачуноводствено евиденцију са *формално систематизованом информатиком*, са ригорозним поштовањем система и *принципа двојног књиговодства и са јасним експлицитно и имплицитно дефинисаним циљевима и задацима*. Коначне *рачуноводствено-финансијске информације* инкорпорисане у засебним рачуноводствено-финансијским извештајима, претстављају саставни део периодичних обрачуна и годишњих рачуна који се односе на привредне и непривредне субјекте – правна лица, а њихова основна намена, поред осталог, је да послуже у *рачуноводственом информисању* интерних и екстерних корисника при доношењу пословних одлука у оквирима целокупног пословања предузећа. Међутим, када се говори о проблематици у вези *рачуноводственог информисања у инфлацијским условима пословања*, она је веома стручно и детаљно обрађена у оквирима Међународних рачуноводствених стандарда, бројеви: 4, 15 и 29. *Ова материја је предмет разраде у тексту који следи у наредним странама нашег прилога.*

Према нашој оцени, употреба **Међународних рачуноводствених стандарда, број 15 и 29**, у којима су дата оквирна упутства за рачуноводствено-финансијско информисање у инфлацијским условима привредне делатности, скоро у свакој националној економији може наћи адекватну примену на дужи рок и уколико инфлацијска стопа не показује нека значајнија повишења и осцилације. Уколико инфлацијски трендови показују значајни прогрес у смислу хипер-инфлаторних услова привредне делатности, као што су били догађаји у прошлости веку, што је у основи непожељно, онда наравно да у обзиру требамо имати оквирна упутства садржана у **Међународном рачуноводственом стандарду број 29**.

Не улазећи у детаљна указивања у вези делокруга употребе **Међународног рачуноводственог стандарда број 29** који се треба примењивати у изолацији ефеката промена цена при мерењу које се користи у утврђивању резултата пословања и финансијског стања предузећа, желимо потенцирати факт да је: стандард 29 у великој мери применљив за предузећа чији је делокруг пословања лоциран на различита места и територијално у оквирима више националних економија које обавезно сачињавају консолидоване рачуноводствено-финансијске извештаје. При томе, разуме се да у зависности од висине годишње инфлацијске стопе у утврђивању стања средстава и извора средстава, као и њихове процене, употребљавају се прикладне методе, било да се говори о корегованој набавној вредности, трошковима текућих набавки средстава, трошковима за замену одређених средстава као примарну основу за мерење, са употребом различитих врста коефицијената, специфичних индекса цена и др. Даље, *ако се за било који економски, монетарни или немонетарни феномен може рећи да претставља једна врста 'хоботнице', чији се утицај осећа и реперкуише у скоро свим доменима друштвено-политичког, економског и привредног живота једне земље, то је пре свега 'феномен инфлације', било да се ради о нормалној-умереној, повећаној, или такозваној неконтролисаној хиперинфлацији*. Другим речима, промена вредности националних валута претставља једну врсту **динамичне појаве чији је интензитет у великој мери применљив у предузећа чији је делокруг пословања лоциран на различита места и територијално у оквирима више националних економија које обавезно сачињавају консолидоване рачуноводствено-финансијске извештаје**. При томе, разуме се да у зависности од висине годишње инфлацијске стопе у

утврђивању стања средстава и извора средстава, као и њихове процене, употребљавају се прикладне методе, било да се говори о корегованој набавној вредности, трошковима текућих набавки средстава, трошковима за замену одређених средстава као примарну основу за мерење, са употребом различитих врста коефицијената, специфичних индекса цена и др.

Међутим, кад се говори о утврђивању тачног финансијског резултата редовног и нередовног пословања у инфлаторним условима привредне делатности, независно од употребе такзованих метода валоризације и ревалоризације средстава и извора средстава, нарочито при утврђивању трошкова који се односе на одређени обрачунски период, треба увек имати у виду најпре висину инфлацијске стопе, чак и у условима такозване умерене инфлације, а затим строго водити рачуна о неоспорном факту да се у том случају говори о супротстављању номинално једнаких, а фактички-реално различитих вредносних величина инкорпорисани у трошковној структури, са једне, и у суми реализације, са друге стране. Другим речима, као што је својевремено у својим радовима потенцирао проф. д-р. С. Марковски, *'ради се о такозваном супротстављању номинално више вредних динара са номинално мање вредних динара..'* Одатле произлази и тврдња садржана у оквирима тачке 19 **Међународног рачуноводственог стандарда број 15** као текући статус према коме је, поред осталог, потенцирано да: **иако финансијска информација** која се добија путем коришћења различитих метода понекад одражава промене цена, због инфлаторних кретања инкорпорисани у главним или у додатним рачуноводствено-финансијским извештајима, бар до сада **не постоји међународни консензус по овом питању**. Одатле и **Међународни комитет за рачуноводствене стандарде упућује на неопходна даљња проучавања у вези припреме главних финансијских извештаја, са циљем да се користи унифицирани рачуноводствени систем који ће бити одраз насталих промена цена у засебним обрачунским периодима**. Разуме се, да се при обрачуну сваки пут полази од набавне вредности као базичне основе на коју се врше могућа надграђивања и корекције употребом различитих метода за изолацију ефеката промене вредности новчаног мерила, са циљем да се дође до што реалнијих рачуноводствено-финансијских индикатора и информација, који ће бити одраз реалног стања. Према нашем скромном мишљењу, као и према засебним одредбама **Међународног рачуноводственог**

стандарда број 29, рачуноводствени информативни систем, као и књиговодствени инструментални систем евиденције, у условима значајног пада вредности новчане јединице у којој се одвија евиденциона функција у предузећу, налазе се у *ситуацију прилагођавања помоћу различитих метода за валоризацију и ревалоризацију, са различитим средствима и индексима цена са којима се врше најразличитије корекције рачуноводствено-финансијских података, са циљем да се утврде макар приближно реалне вредности*. При томе, једна од основних базичних вредности од које се креће, претстављају набавне вредности средстава, које даље добијају третман **трошкова – производње – готових производа – реализације, као економске и рачуноводствено-финансијске категорије које требају бити сведене у споредљиве такозване ‘мерне јединице’**. Општо је познати факт да у инфлацијским условима привредне делатности, у оквирима консолидованих биланса требају бити садржане такозване коресподентне цифре, односно коресподентни индикатори из разних валутарних подручја сведени на новчану јединицу која је официјално средство за плаћање у појединој националној економији сложених предузећа, које имају своје јединице, филијале, претставништва и сл., а која су непосредно везана у пословним односима са другим пословним партнерима у земљама са *различним валутарним областима*. При томе, основно је де у инфлаторним условима привредне делатности постоји супротност интереса у оквирима **имотно-правних**, односно **дужничко-поверитељских односа**. Ово, из простог разлога што су дужници у знатној предности јер сума коју номинално требају да врате, чак и са повећаном каматном стопом, је далеко мања од реалног износа који је својевремено био предмет купопродаје или кредитни договорни однос. Супротно томе, слободно можемо рећи да су поверитељи у инфлацијским условима привредне делатности, у најнезавиднијем положају, ако се у виду има факт **да извршена наплата својих потражња чак и са повећаном каматном стопом, ни номинално, а ни реално не могу да надоместе изгубљена средства**. У вези горе реченог, не само у пракси, већ и у савременој рачуноводствено-финансијској литератури, срећу се најразличитије теорије за такозване **‘инфлацијске добитке’** и **‘инфлацијске губитке’**, као антипод **‘латентних резерви’** и **‘скривених губитака’**.

Посматрано са књиговодствено – рачуноводствено – финансијске тачке гледишта, у досадашњем друштвено-

економском и привредном развоју, значајна пажња и простор су посвећени такозваној изолацији ефеката промене вредности новчане јединице у којој су изражена средства и извори средстава са њиховим збирним прегледом – билансом стања, приходи и расходи са њиховим збирним прегледом – билансом успеха. У основи, употребљаване су најразличитије методе за корекцију споменутих рачуноводствено-финансијских извештаја, почевши од такозваних метода за валоризацију, ревалоризацију, корекције са различитим врстама индекса цена, итд. Разуме се, у досадашњем развоју, најчешће су коришћене две основне методе за ревалоризацију средстава и извора средстава, **прихода и расхода: а) метод повремених ревалоризација, и б) метод перманентних ревалоризација**.

V. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

У вези са досада изнетим мишљењима која се сусрећу у савременој рачуноводствено-финансијској литератури и пракси, када је реч о инфлаторним кретањима и њихов утицај на књиговодствене вредности средстава, извора средстава у билансима стања, прихода, расхода, као и остварених финансијских резултата инкорпорисани у билансима успеха, могли би се извући следећи закључци:

- Појава и дејство инфлационих трендова у привреди више националних економија је резултат симултаног деловања више фактора, с тим што утицај свих тих фактора није подједнак већ различит, са различитим интензитетом;
- Инфлациона кретања и у актуелним условима привређивања због перманентног раста цена и значајног обезвређивања новчане јединице, претстављају крупне проблеме у целокупном привредном и опште-друштвеном животу, проблеме на социјалном плану, *а нарочито проблеме у вези са релевантношћу рачуноводствено-финансијских података, информација и индикатора у оквиру правно-економских ентитета, као и на нивоу читаве националне економије*;
- Са књиговодствено-финансијског аспекта посматрани ‘инфлациони трендови’ као израз опадања вредности новчаног мерила, имају посебан утицај на све поре друштвено-економског живота земље. Они су стварали и стварају проблеме у начину и поступцима евидентирања привредних токова и целокупног процеса друштвене репродукције. У том смислу, поред рачуноводства као специјалну методу евиденције и књиговодственог инструментаријума, промена вредности новца - је постављала и поставља бројне проблеме и

отвара непремостиве тешкоће, с обзиром на чињеницу да се рачуноводствено-финансијски рад и књиговодствени инструментаријум заснивају на вредносним подацима.

- Посматрано са рачуноводствено-финансијске тачке гледишта, имајући у виду и књиговодствени инструментаријум, у досадашњем друштвено-економском и привредном развоју значајна пажња и простор су посвећени проблемима у вези такозване изолиције ефеката промене вредности новчане јединице у којој су изражена средства и извори средстава са њиховим збирним прегледом – билансом стања, приходи и расходи са њиховим збирним прегледом – билансом успеха. У основи, употребљаване су најразличитије методе за корекцију споменутих рачуноводствено-финансијских извештаја, почевши од такозваних метода за валоризацију, ревалоризацију, корекције са различитим врстама индекса цена, итд. Разуме се, у досадашњем развоју, најчешће су коришћене две основне методе за ревалоризацију средстава и извора средстава, прихода и расхода: метод повремених ревалоризација и метод перманентних ревалоризација.
- У савременим условима пословања правно-економских ентитета, одвијање евиденционе функције, када се говори о проблематици у вези рачуноводственог информисања у инфлацијским условима привредне делатности, традиционални класични књиговодствени методолошки поступак је надограђен са веома стручним и детаљно обрађеним применљивим градивом у оквирима Међународних рачуноводствених стандарда: 4, 15 и 29. Према нашој оцени, употреба Међународних рачуноводствених стандарда у којима су дата оквирна упутства за рачуноводствено-финансијско информисање у инфлацијским условима привредне делатности, скоро у свакој националној економији може наћи адекватну примену на дужи рок и уколико инфлацијска стопа не показује нека значајнија повишења и осцилације. Уколико инфлацијски трендови показују значајни прогрес у смислу хипер-инфлаторних услова привредне делатности, као што су били догађаји у прошлости, онда наравно да у обзир требамо имати оквирна упутства садржана у Међународном рачуноводственом стандарду број 29 који је у великој мери применљив за предузећа чији је делокруг пословања лоциран на различита места и територијално у оквирима више националних економија које обавезно сачињавају консолидоване рачуноводствено-финансијске извештаје.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Вучковић, М.: “Инфлација”, збирка чланака, Информатор, Загреб, ‘65, стр.22.
- [2] Илић, Г.: Накнадна калкулација у условима инфлације, Књиговодство, Београд, 94/1-2, стр. 41- 47.
- [3] Марковски, С.: Перманентна ревалоризација – предноси и проблеми, Књиговодство, Београд, 12/71.
- [4] Марковски, С.: Промене вредности новца и проблеми рачуноводства, Књиговодство, Београд, 9/70.
- [5] Марковски, С.: Ревалоризација на средствата – условност и проблеми, Современо претпријатие, Скопје, 10/71.
- [6] Кејнс, Ј.М.: “Општа теорија запослености, камате и новца”, Београд, 56, стр.330-331.
- [7] Пековић, С.: Консолидирана годишна сметка и консолидирани финансиски извештаји, Економика, Консалтинг Б.С., број 2/2014
- [8] Радовановић, Р.: Теорија и пракса одржања предузећа у инфлаторним условима, Књиговодство, Београд, 94/1-2, стр. 35-40.
- [9] Ревалоризација на недвижности, постројки и опрема. Консалтинг БС, 2014, с. 135-143.
- [10] Томовски, С.: „Изолиција на ефектите од промената на вредноста на парите во сметководството на претпријатијата, Култура, Скопје, ‘84, стр. 418.
- [11] Томовски, С., Лазаревски, Р.: Рачуноводствени и ревизорски стандарди у функцији управљања предузетом, XXII Симпозијум, Рачуноводство и пословне финансије у савременим условима пословања, Партизанске воде, 1991, str.158-168.
- [12] Томовски, С.: Промена вредности новца у контексту савремених монетарно-финансијских кретања, Финансије, Привредни преглед, Београд, 1/81, стр. 86-91.
- [13] Симићевић, З.: Планирање у условима инфлације, Привредни саветник, Часопис за књиговодство и пословне финансије, Београд, 23/88, стр. 32-34.
- [14] Стевановић, Н.: Одржање реалне супстанце предузећа у инфлаторној економији, Научна књига, Београд, 1975. (докторска дисертација).
- [15] Цукић, К.: “Државна економија I-III део”, Београд, цитирано према: Ђуковић, С. “Унутрашња стабилност и нестабилност”, Економски факултет, Скопље, 1962 год.
- [16] Хорнгрен, Ч. Т., Сандем, Г.Л., Филбрик, Д. Р.: Финансиско сметководство, превод од англиски, Магор, Скопје, 2010.
- [17] Encyclopedia Britanica, XIV-то издање, под одредницом ‘Inflation’ – феномен инфлације се дефинише као ‘абнормално нагомилавање количине новца’, цитирано според Meichsner, V. Osnove nauke o novcu, Univerzitet Skoplje, 58, str.188-189.
- [18] Markovski S.: Komparativni prikaz metoda revalorizacije osnovnih sredstev, Zbornik IX –og Simpozija, O sodobnih metodah v racunovodstvu in poslovnih financah, Zveza ekonomistov Slovenije i Zdruzenje racunovodskih delavcev Slovenije, Portoroz, 1977.
- [19] Марковски, С.: Problemi tekuce revalorizacije sedstava I njihovih izvora, Bled, 1971.
- [20] Meichsner, V.: Osnove nauke o novcu, Univerzitet Skoplje, 58, str.188-189.
- [21] Perishin, I.: Monetarno-kreditna politika, Informator, Zagreb, 75, str.91.